

LIL · LIANA

D'Apel · les Mestres

Transcripció amb la sintaxi actualitzada
D'Enric Peres i Sunyer

PRÒLEG

I

La destral

Que l'Home, en traspassar el llindar de la vida,
du l'estigma del mal com emblema al seu front;
que els homes tots (qui molt, qui molt més) neixen pèrfids,
és tota la veritat, si veritat hi ha al món.

Però entre tant pervers, el primer que va néixer,
no un pervers entre tants, no un llop més al manat,
sinó un geni, un colós, un gegant de perfídia,
concebí un pensament genialment malvat.

Era una nit d'hivern. Aplegà un tros de sílex,
i durant els tres tombs de la lluna hivernal
el va estar refregant i aplanant i afuant-lo
i polint-lo damunt d'un altre pedrenyal.

Quan va fondre's la neu entorn de la seva caverna Fosa la neu entorn de la seva caverna
i un cant de cotoliu li senyalà el bon temps,
el roc, ja aplanat, de tan llis relluia
i acabava en tall per un dels seus extrems.

L'Home el mirà, somrient; el prengué amb la destra,
i a l'esquerra un manyoc de cànem destriat,
i partí victoriós al peu de la muntanya
on un roure brancut s'alçava amb majestat.

Era el roure més fort, el patriarca dels roures.
L'Home s'hi va atansar (amb ulls pèrfidament
tendres com ulls d'isard) i amb veu tendrament pèrfida
li va parlar així, tot fent-li acatament:

- Salut a tu germà; salut i bona sabal!
- Primavera i salut! - el Roure contestà.

- Et vinc a demanar un res, una misèria:
un tros de branquilló... com el meu braç, germà.

- Pots triar el que vulguis - bondadós, digué l'arbre,
Acabo justament de llençar als meus peus
tot el brançam ressec. A l'entorn de la meva soca
hi ha llenya a cor que vols; pren tota la que veus.

L'Home, brandant el cap, avançà dues passes:
- No m'entens. El que em cal no és un branquilló mort,
sinó, ben al revés, un tronc viu, ple de saba,
ben venat, ben fornit i ben dret i ben fort.

M'explicaré millor - i alçant el tros de sílex,
digué: Veus aquest roc ? A força de treball,
treball de tot l'hivern, li he dat aquesta forma,
l'he aplanat, l'he polit, l'he afinat, li he fet tall.

Amb aquests lligams vull ara subjectar-lo
a l'extrem d'un garrot, comprens el que et dic?
I ja que la Natura, injusta i descuidada,
va crear-me indefens entre tant d'enemic;

un arma jo em faré per poder defensar-me
de senglars, ossos, llops... i tot altre animal
que em reganyi les dents... El Roure va somriure
i gronxant-se va dir amb accent paternal:

- Pensament enginyós ! No crec pas que en la vida
se m'hagués acudit, per molts anys que visqués!
Veritat és també que de res em serviria
que a mi se m'acudís, tot enginyós com és.

A mi ningú em vol mal. I sacsejant amb força
el més alt i fornit dels seus braços gegants,
tot una extremitat feu caure als peus de l'Home
una branca que aquest va prendre entre les mans.

Va ajustar-hi a un extrem el tallant tros de sílex,
 va lligar i encreuar, nuar i renuar;
 i així, aquell matí de plaent primavera,
 la primera destrala nasqué com per atzar.

II

La Selva

Mes l'home, ¿què va fer en sentir la destra armada,
 tan forta des d'avui com fins ara impotent?
 ¿Regraciar de tot cor, beneir al bon Roure
 i besar el seu tronc en just agraïment?

¿Partir muntanya amunt, per afraus i cingleres,
 cercant ossos i llops i xacals i senglars,
 i a tots els seus enemics, cruels i sanguinaris,
 mostrar-los el poder i força del seu braç?

No, per cert; res d'això. El primer que feu l'Home
 (així ens ho ha tramès la llegenda fatal),
 el primer que va fer... va ser estellar l'arbre
 que li donà el garrot amb què armà la destrala.

Llavors, al contemplar tan negra fellonia,
 alzines, roures, pins i altres arbres fidels,
 exhalant un mormol de ràbia i d'anatema,
 arrencaren del sol les convulses arrels.

I escalant, plens d'horror, el cim de la muntanya,
 gambejant afollats en falange brunzent,
 s'aplegaren allà dalt com poble fort i lliure.

I la Selva era feta al caure el Sol ponent.

CANT PRIMER

Els Gnoms

III

Els Gnoms

Els Gnoms immortals, els genis de la Terra
 (uns homuncles creats des del començ dels temps
 per vetllar i assistir, per atendre sol·lícits
 a tots els sers petits, flors i animals ensems),

des d'aquell dia infaust dintre llurs cors, els Gnoms,
 per l'Home van sentir tal brufada d'horrors,
 que internant-se a la Selva amatents van jurar-li
 ser els seus fidels guardians i els seus braus defensors.

Quan havien nascut? Tal volta el mateix dia
 en què la Terra (esquitx d'escòria incandescent
 escopida pel Sol un jorn de cataclisme)
 fou condemnada a errar pel buit eternament...

O nasqueren, potser, el dia en què la Terra,
 recollint al seu pit tot el foc sideral,
 fecundada en un bes per la boira primera,
 engendrà el primer ser al seu flanc maternal...

Nasqueren; això és tot. Quan i com, ho ignoraven,
 i ells, que ho sabien tot, no sabien res d'ells.
 ¿No sentien l'orgull d'ésser vells com la Terra?
 Honor, doncs, als que es fan gran honor d'ésser vells!

Nasqueren, i això és tot. Mes, fora això, sabien
 que comptaven els anys per milers de milers:
 - Hem vist caure la neu centenars de mil voltes
 i altres tantes hem vist florir els ametllers!

Així ho deien ells i amb això s'esvani.
 Eren menuts de cos, camacurts i barbuts;
 lleugers com esquirols, intrèpids com mosteles,
 prudents com gats-mesquers i com fures astuts.

I eren molts, un sens fi, un estol innumerable,
 vivint sempre avinguts en harmonia i pau,
 cosa aquesta que mai abastà un grapat d'homes
 lloant un mateix Déu dintre d'un mateix cau.

Propensos per instint a viure a l'aguait sempre,
 cercaren llur refugi i en feren llurs palaus,
 dins dels caus conillers, als cataus de les fures
 i a les mines sens fi de rats-bufs i talps. *****

Actius i bons feiners, no van trigar pas gaire
 a engrandir més els caus i enfondir més i més,
 i tant van feinejar dintre el cor de la Terra
 que es van convertir, sens pensar-ho, en mines.

IV

Sota terra

Els arcans sempiterns del gran laboratori
 on reneix allò mort i on s'adorm el que és viu,
 lentament, fatalment van anar atraient-los
 i encenent en llurs cors un estrany incentiu.

Pel trist fosforitzar de tot el putrefacte
 van oblidar el Sol, la joia del gran tot;
 pel baf anguniós d'allò que arrela i furga,
 el voluptuós perfum d'allò que esclata en brot;

els xiuxiueigs i cants de tot el que es desperta,
 pel silenci tombal de tot el condormit;
 la lliure immensitat, pel feixuc sota terra;
 la vida, per la mort; el dia, per la nit.

I a la fi, quan, a cop d'enfondir, descobriren
 el primer diamant que a llurs ulls llampegà,
 l'afany de descobrir va convertir-se en febre
 de posseir, avui; d'atresorar demà.

I la febre fatal va fer-se abrusadora!
 I una volta assolit el cobejat tresor,
 el tresor usurer (el gran terror de perdre'l,
 de ser-ne despullats) va punyir-los el cor.

Van tornar-se, llavors, esquerps i recelosos;
 cascú va treballar per cascú solament,
 sedegant assolir sempre més i més sempre
 i servir el seu tresor de l'enveja naixent.

La galeria humil es tornà laberíntica
 amb vies i viaranys. I en totes direccions
 s'estengué terra endins la colossal teranyina
 de caminals sens fi solcats de pous sens fons.

Arbres, mates, matolls i feres i bestioles,
 papellons d'un sol jorn i alzines seculars,
 els pacífics i amants pobladors de la Selva
 havien tots perdut llurs genis tutelars.

✓

Floc, Mic i Puc

Tres Gnoms solament, només tres, romangueren
 devots a llur missió i al sagrat jurament.
 Indiferents al brill d'aquelles pedres fredes
 (que semblaven dormir el son indiferent

de llur mort de cristall dins del pit de la Terra),
 conservaren llurs cors a la Selva fidels,
 com sempre enamorats del seus perfums i càntics,
 de l'espai, de la llum, del gran Sol i els estels.

Orgullosos de ser, vibrants del goig de viure
amb tot allò que viu i vibra i s'estremeix,
deixant els seus germans encauar-se per sempre
a les tristes negrors on res canta i floreix,

congregats en consell sota un bosquet de *****
(ufanós a migjorn, al capvespre, caduc),
renovaren ensems en veu alta, ben alta,
llur antic sagrament. Eren Floc, Mic i Puc.

- "Aqueixos insensats- digué Floc- i nosaltres
des d'ara no podem posar-nos ja d'acord.
Ell estimen amb zel les pedres que relluen;
per fer-ne bon aplec, viuen vida de mort".

"En tant, eixuts de cor i clucs de seny, desdenyen
les flors, les pobres flors, tan gracioses i humils,
eixos sers odorants, eixes germanes nostres,
encara que millors, més belles i gentils".

"Nosaltres, al revés, adorem les corol·les,
perquè són totes vida, harmonia i perfum; ***** /
perquè cauen rient i rient es renoven;
perquè parlen al cor amb llenguatge de llum!"

"Les pedres, lluny d'això, per molt que resplendeixin,
són pedres i res més, sense veu, sense cor;
cendres d'un foc extint, són coses fredes, mortes,
ja esclatin en cristalls, ja les serpegi l'or" *****

"Que visquin, doncs, les flors, nostres gentils amigues!
Visca tot el que és viu! Dormi en pau el que és mort!...
Aqueixos insensats, oh germans, i nosaltres
no podem des d'avui posar-nos més d'acord"

"Visca tot el que és viu!, van exclamar a l'hora
tots tres, Floc, Mic i Puc. Visca tot el que creix,
el que floreix i riu, el que perfuma i canta,

el que es desplega i clou, el que brota i reneix!"

"I agafant-se les mans enardits, els tres Gnoms, *****
entre crits alegrois i rialles ressonants,
van emprendre amb ardor una dansa rodada
que acabà en salts mortals i picaments de mans.

I era un quadre grotesc i tendre a la vegada
la roda d'aquells vells blancs barbats i fornits,
rient com infantons, gambejants com insectes
i saltant a través dels brins d'herba florits.

CANT SEGON

La Teranyina

VI

Vidalba i lligabosc van vestir les muralles;
els arços i escardots van tancar el portal;
els líquens argentats van cobrir la teulada,
i adornà el carener la flor del penical.

Les aranyes de creu (les més destres puntaires)
davant dels finestrals van creuar fil amb fil;
va encatifar el sòl la molsa envellutada,
i el sostre enteixinà la falsia subtil.

I dins d'aquell palau, que un rei envejaria,
que cap poeta al món jamai ha somniat,
celebraven en pau llurs consells, els tres Gnoms,*****
imparcials, justiciers i amb franca majestat.

Allà dins, inspirats pels perfums que exhalaven,
brandant com encensers, vidalba i lligabosc,
al llibre sagrat d'amples fulles de papyrus
escrivien els fets i les gestes del bosc.

VII

Posta de Sol

És l'hora solemniat; és l'hora augusta; l'hora
en què tot parla baix com pregant recollit;
en que el Sol, davallant de la fornal eterna,
per forjar el nou jorn pren consell de la nit.

És l'hora en què, vibrant harmoniosa i serena
per ubagues i ermots i muntanyes i plans,
es desplega amplemment la magna simfonia
dels perfums bosquetans.

És aquell cor etern on llurs notes més greus *****graves
hi posen el timó, donzell i romaní;
llurs aguts, el fonoll, l'espernallac i la menta;
llurs mitjos tons, l'hisop, la broida i mordagí;

on du la veu cantant la tímida violeta
 amb arpegis fragants de suaus modulacions,
 i on els pins a compàs, en discreta sordina,
 relliguen els motius amb punts d'orgue profunds. ***** profons

VIII

La teranyina

En aquella hora breu, en què a la llum que fina
 diu adéu el gripau amb notes de cristall,
 en què penombra, olors i veus, tot és poesia,
 baixava el prudent Floc selva avall, selva avall.
 Per què? Des d'allà dalt, des del cor de la selva,
 allà baix, lluny molt lluny, havia percebut *****
 un zumzeig llastimós clamant misericòrdia,
 un crit desesperat, un penós alarrit.

I el bon Floc, rastrejant amb precaucions de guilla,
 fits els ulls davant d'ell i l'orella amatent,
 arribà silenciós al Gorg de la Nadales,
 d'on semblava muntar el dolorós lament.

Al peu d'un pi retort aclivellat d'arrugues,
 que en les aigües del gorg enfonsava l'arrel,
 el Gnom es deturà; separà amb dos braçades
 millaroques i joncs... i aixecà els ulls al cel.

Estesa al davant d'ell, arrencant dels brins d'herba
 i escalant el brancall de l'arbre corpulent,
 va veure irradiar una teranyina immensa
 com estrella lligant la terra al firmament.

I al bell mig (centre i cor d'eixa garba radiada
 de lluminosos raigs) bategant, forcejant,
 sacsejant amb furor, veié a Zumza, la vespa,
 presonera pels fils de la xarxa gegant.

- "Oh bon Floc!, amic Floc! -clamà la presonera;

salva'm!; romp aquests fils on m'espera la mort.
L'aranya és lluny; mes ai, no pot trigar. Deslliura'm!
Sóc feble i lluito en va; tu ets magnànim i fort."

- "L'aranya , digué Floc amb gravetat solemne,
és un ser industriós, actiu, perseverant.
Respectada per tots, mereix ser respectada;
nascuda pel treball, viu i mor treballant.

Mes si fila i teixeix i va ve i puja i baixa
sens descans ni repòs, dia i nit, si convé,
no és per amor a l'art ni culte a la bellesa...
sinó, com sabem tots, pel compte que li té.

I l'incaut que ella atreu, el que cau en ses urpes,
ai d'ell! Està perdut, perdut sens remissió;
és fruit del seu treball, és...botí de la seva lluita. *****
Ella ho troba molt just... i potser té raó."

- "Oh Floc - Zumza exclamà - has parlat com un savi,
però avui mal m'escau el teu parlar eloqüent.
Al pobre presoner, no li calen discursos;
un bon acte val més que el més bell parlament.

Torna'm la llibertat! Romp els dogals que em lliguen!"
Floc, gratant-se el clatell, murmurà: - "Rompre, rai!"
- "No n'haurà esment ningú! Faràs una obra bona;
i una obra bona, Floc, no és perduda jamai!"

Com en movible nau, el mariner intrèpid
graons de corda amunt sembla escalar el cel,
així el prudent Floc, escalant la teranyina,
engambà, fil per fil, el tramat d'aquell vel..

Amb les nervades mans trencant i afluixant malles nervudes
lliurà el presoner... - "Parteix, filla del Sol!"
- "Mercès i compta amb mi!" - digué Zumza llençant-se.
I amb ulls commosos, Floc la veié emprendre el vol.

IX

El Gorg

Sospès com al gran buit, breçat suaument per l'aire, *****
així feia el seu cor, mig content mig penat:
- "He fet bé o he fet mal? Si he fet bé per l'Aranya
per la Vespa he fet bé... I el fer bé sempre és grat"

I exhalant un sospir d'inefable tendresa,
veié l'estel primer que el guaitava d'endalt; allà dalt
i creient que l'estel amb els raigs li somreia:
- "He fet bé - va afegir - i el fer bé mai és mal"

I en mirar als seus peus tanta terra adormida
i al damunt del seu cap tant de cel, tant d'espai,
se sentí lliure i gran, poderós i magnànim,
i el seu cor va glatir com no hagués glatit mai.

Que en sentia d'amor! Quina pietat tan dolça
li inspirava el vell món entorn d'ell ensopit...
Més lluny, tanta verdor! Els seus arbres! La Selva!...
A baix, tanta aigua! El Gorg, mirall infinit!...

El Gorg!... Que silenciós sota un vel de boirina
s'acotxava ensomiat!... I que amorosament
besava el blanc estol de nadales florides
que obrint els ulls d'or l'enrotllava somrient!...

De sobte, els ulls de Floc fit a fit es clavaren
en un reclau del Gorg perdut en un fondal...
Què pot ser el que ha vist? És pura fantasia?
És un somni potser? S'ha adormit allà dalt?

No, no dorm. Ho veu bé. Ho veu malgrat la boira,
malgrat l'ombra creixent que el Gorg va embolcallant;
És quelcom que ve i va, que s'agita a flor d'aigua,
clapotejant suaument, submergint-se i surant.

És nenúfar atret per l'esclat d'una estrella?...
 O libèl·lula ardent de vol enjogassat?...
 No, els nenúfars s'han clos i dormen les libèl·lules!
 És quelcom de mai vist ni en cap lloc sospitat.

És quelcom de gentil, de graciós, d'admirable,
 amb fresseig voluptuós i ondular exquisit...
 Voldria veure més, mes l'ombra va enfosquint-se...
 la foscor s'ennegreix... la negror es torna nit.

CANT TERCER

El Gorg de les Nadales

X

Retorn de Floc

Quan, encara atùit i entrenyat encara,
 la porta del palau el prudent Floc passà,
 amb burles i alegrois Mic i Puc el reberen
 tot estirant-li els fils enganxats ça i enllà.

- "I què? - deien rient - el gran Floc, tal vegada,
 en un riu d'aranyons ha caigut presoner?
 Quin perill t'ha sorprès? D'on véns tan a deshora
 i entrenyat tot com mosquit volander?"

- "No sóc jo qui ha caigut al parany de l'Aranya -
 respongué Floc cap cot i amb el front arrugat.
 No, per cert, no sóc jo, sinó Zumza, la vespa,
 i...res! El cor m'ho ha dit... li he donat llibertat"

- "Mal fet, Floc, molt mal fet, no has obrat amb justícia.
 L'Aranya no pren res: espera, solament;
 el seu taller és sagrat, per tant inviolable,
 l'infractor ha de morir. Has obrat malament".

- "Ho sé, germans, ho sé... I malgrat saber-ho

ni em dol haver-ho fet ni me'n sento el cor trist;
he violat, certament, un sagrat inviolable,
però és gràcies a això que he vist el que ara he vist".

- "I què has vist?" - "He vist molt... i res, a la vegada;
però ara sé que al bosc no som sols" - digué Floc.

Mic i Puc novament van esclafir de riure: *****

- "Malaguanyat treball per aprendre tan poc!"

Sens prendre's per ofès, el bon Floc, amb veu grossa,
referí punt per punt l'estranya aparició.

- "I això és tot? - digué Mic - Alguna salamandra
que ha pres el bany nocturn!" - "No, salamandra, no!

Era cosa subtil i graciosa i lleugera..."

- "Una granota, doncs!" - Ni granota tampoc!

Tal volta ha sabut mai ondular la granota?

I, tal volta no sap què són granotes, Floc?

He vist poc, torno a dir, però prou per convèncer-me
que al Gorg hi ha quelcom que no és fera ni flor;
quelcom que no sé que és, però mai vist fins ara...

- "Avui, botzinà Mic, faré la guaita jo"

XI

La Guaita de Mic

I ho féu com digué. Quan l'estrella primera
(Com patge que portés el ròssec d'or del Sol)
resplendí dalt del cel entre núvols de grana,
de l'alcàsser del bosc el brau Mic sortí sol.

I baixà sens remor al Gorg de les Nadales.

I arribat vora el pi, fins reprimint l'alè, *****caut

va posar-se a l'aguait entre un matoll de jonça; *****

guaità ençà... guaità enllà... mes no va veure re.

Sí, veié; mes veié, com totes les vesprades;

els nenúfars fitant llurs grans ulls en l'estel,
 les libèl·lules d'or esmunyint-se a flor d'aigua
 i els teixidors teixint llur invisible vel.

I res més... Brandà el cap i, arronsant-se d'espatlles,
 disposat novament a tornar selva ençà;
 quan, de sobte, entreobrint el tapís de falsia,
 dins la bauma del fons quelcom es bellugà. *****

Què era ? No ho pogué dir... una silueta esvelta
 que en les aigües del Gorg avança amb pas incert;
 va enfonsar-hi les mans... bracejà i aixecant-ne
 dos braçats de cenill se'n féu un mantell verd. *****

I es capbussà... i nedà com neden les serps-noies, *****
 ondulant mansament, submergint-se i surant,
 sens gairebé arrugar el pur mirall de l'aigua
 ni fer vinclar els joncs i bogues del voltant.

I és tot el que veié. L'estranya criatura
 es va perdre nedant entre un mural d'alocs;
 i, cansat d'esperar, quan la nit fou nit negra,
 Mic tornà selva amunt més consirós que Floc.

XII

Retorn de Mic

- "I bé? - preguntà aquest.
- "L'he vista"
- "Doncs, l'has vista?"
- "Gairebé com us veig"
- "I és salamandra?"
- "No!"
- " Libèl·lula?"
- "Tampoc"
- "Nenúfar?"
- "No és nenúfar.

De tot té i no n'és res... Estranya aparició!"

I, com la nit d'abans, restaren muts els Gnoms:
si cap cot el brau Mic, més cap cot el bon Floc.

- "Avui - exclamà Puc - la faré jo, la guaita,
i d'aclarir l'enigma, o tinc de poder poc." ***** "i en trauré l'entrellat o de
poder en tinc poc"

XIII

La Guaita de Puc

No heu vist mai algun cop amb quanta lleugeresa
escala l'esquirol l'escarrotxa del pi, *****l'escorça alta d'un pi
i en arribar allà al cim, saltant de branca en branca, //// i arribant dalt cim
triant la millor branca

la pinya li ofereix un saborós festí?
saborós festí?

una pinya l'acull com

Doncs així mateix Puc escalà el cim d'un arbre,
més silenciós, més llest que el més llest esquirol;
i amb majestat de rei assegut al seu tron, ***** trono
contemplà des d'allí la caiguda del Sol.

Fou més afortunat? Amb l'ull de fantasia
veié tal volta més que els ulls dels seus germans?
El cert és que en tornar, ja nit feta, a l'alcàsser
- "Victòria!- va cridar joiós picant de mans-

"Ja està esqueixat el vel que cobria l'efígie!
El que he vist ho he ben vist. No és granota ni flor,
salamandra ni serp. No és res més que una Goja. *****els Silfos
Puc fer-ne jurament les mans damunt del cor."

I llavors varen ser Floc i Mic qui rigueren.
- "Una Goja allà al Gorg! Sublim descobriment!
I per on ha vingut? En ales d'un buf d'aire...
- "Mai cap Goja ha nedat!" - digué Floc greument.

"Has oblidat què són i on és el món de Elfs? *****"

Fills follets de la vall, mai no deixen les valls;
 aire i flor tot a un temps, a un temps ala i corol·la,
 dansen damunt dels brins i coregen llurs balls"

"Pobres volves de llum, floten al clar de Lluna;
 riuen al raig del Sol; a les tenebres, mai.
 L'ombra els fa horror; fins el bosc amb silenci ***** com
 els omple el cor d'esglai"

"Oh no! Els Elfs són llum, són aire, són rialles *****
 follia, llibertat, papalloneig sens fi..
 Cap dels Elfs de la vall ha entrat mai a la Selva
 Allí s'hi riu per res i es viu per res, allí!"

"I no obstant - digué Puc - l'he vista i l'he sentida;
 l'he sentida cantar i riure a cor obert;
 té el riure, veu harmoniosa....
 Si és bonica, no ho sé; però ho dono per cert.